

הערות ביבליוגרפיות לספרי הראי"ה

מאת הרב יוחננו ישמח ז"ל

(חלק א)

תוכן הענינים

- א. אורות.
- ב. אגרות הראי"ה.
- ג. עולת ראייה.
- ד. משפט כהן.
- ה. דעת כהן.
- ו. עזרת כהן.
- ז. טוב ראייה - הלכה ברורה.
- ח. מאמרי ראייה.

א. אורות

א. ב. בשנת תר"פ הופיע בהוצאת תנועת "דגל ירושלים"¹ ספרה הראשון - "אורות"². לספר הקדים הרצ"י זצ"ל - עורכו מספר שורות חשובות שנדפסו אך ורק במהדורה זו וז"ל:

מתוך כתבי קדש של מרן אבא הרב שליט"א, אשר הוצאתם - לאור נתעכבה לרגלי המלחמה, ושעתידים לצאת-לאור בקרוב בע"ה, הוצאתי בזה את "אורות התחיה" האלה, המאירים בדבריהם ערכי הרוח והמעשה של מהלך בנין בית ישראל בתחיתו ושיבתו בארץ קודשו.

יחד עם זה ראיתי לנכון, להקדים לפני הפרקים האלה - שנכתבו בערך שנתיים לפני המלחמה - את פרקי "אורות מאופל" אלה בשלשת מחלקותיהם: "ארץ-ישראל" "המלחמה" "ישראל ותחיתו", אשר נכתבו במשך השנים הראשונות של המלחמה, ששהה מ"א הרב שליט"א בשויציה. צבי יהודה הכהן קוק.

ב. בשנת תש"י. יצאה לאור מהדורתו השנייה של הספר בהוצאת האגודה להוצאת ספרי הרב ראי"ה קוק ז"ל ובסיוע מוסד הרב קוק שע"י המזרחי העולמי³. לספר נוספו: קריאה גדולה, למהלך האידיאות בישראל, זרעונים ואורות ישראל. בנוסף להקדמת

1. בדפוס סלומון בירושלים. (4) 124 עמ' 8.

2. מוזר הדבר שבהקדמתו של הרצ"י למהדורת הספר בהוצאת מוסד הרב קוק וכן בהערה לכרוז, 'לדגל ירושלים' שנדפס שם בעמ' קפ"ד נכתב שהספר יצא בשנת תרפ"א.

3. בדפוס קואופ רונלד, ירושלים קצ"א עמ'.

הרצ"י זצ"ל, המצויה מאז בכל מהדורות והדפסות הספר, נוסף עוד קטע זה:

הדפסת הספר הזה נתאפשרה ע"י המוסדות המפורשים בשער הספר בהשתתפות הנהלת הישיבה המרכזית, והסתדרות המזרחי באמריקה, ע"י הי"ד ר' אריה-ליב גלמן, והסתדרות "הפועל-המזרחי" בא"י - יעמדו כולם על הברכה.

תנ"ל

בעמ' קצ"א של מהדורה זו נדפסו תקוני טעויות לספר, וכן בסוף תוכן הענינים שבראש הספר נדפס:

"תקוני טעויות... קצ"א".

בשנת תשכ"א יצאה⁴ מהדורתו **שלישית** של הספר⁵. בהוצאה זו תוקנו בגוף הספר הטעויות שהובאו במהד' תש"י בעמ' קצ"א, ובעמ' קצ"א-קצ"ב נוספו הערות של הרצ"י זצ"ל שכינה אותם בשם "אורות", וכמוכן נכתב בעמוד תוכן הענינים שבראש הספר: "אורות... קצ"א", במקום: תקוני טעויות... קצ"א. חלקה שני של הקדמת הרצ"י (הנדפסת לעיל) לא נדפסה במהד' זו.

בשנת תשכ"ג שוב יצא הספר, באותה הוצאה⁶. בעמוד שאחרי עמוד השער נכתב שזוהי מהדורה שלישית **עם תקונים וחוסמות**, אך לפי הנראה זוהי הדפסה שוה למהדורת תשכ"א. הדבר נראה לי משתי סבות א. באותו עמוד נכתב שהספר נדפס **מאמהות**. ב. טעויות הדפוס במהד' תשכ"א נמצאות גם במהד' זו. (למשל: עמ' נב שורה 7 המונה צ"ל המונח, עמ' ע"ב שורה 10 כ"ב צ"ל כ"כ, עמ' קמ"ח שורה 25 כי אם צ"ל כי אם, עמ' קע"ב שורה 2 אלהים צ"ל אליהם.) חלקה השני של הק' הרצ"י זצ"ל לא נדפסה גם במהד' זו.

מאז יצאו כמה הדפסות של מהדורה זו, ואלו הן שראיתי:

הדפסה **רביעית** תשכ"ט נדפס מאמהות בדפוס ארז.

הדפסה **חמישית** תשל"ג כנ"ל.

הדפסה **שישית** תשל"ז נדפס בדפוס חמד, ירושלים.

הדפסה **שישית** (!) תשמ"מ נדפס מאמהות בדפוס ארז, ירושלים.

הדפסה **שביעית** (!) תשמ"ב נדפס בדפוס חמד, ירושלים. החל מהדפסה זו לא מוזכרת יותר על שער הספר האגודה להוצאת כתבי הראי"ה קוק ז"ל, אלא רק מוסד הרב קוק. עמוד התוכן הוא צילום ממהד' תש"י שבו נאמר שבעמ' קצ"א נדפסו תקוני טעויות, אך למעשה בעמ' קצ"א-קצ"ב נדפסו הערות הרצ"י זצ"ל והטעויות תוקנו בגוף הספר. גם הקדמת הרצ"י זצ"ל הינה צלום ממהד' תש"י היינו בתוספת הקטע הנדפס לעיל שאינו בהדפסות האחרות.

הדפסה **תשיעית** (!?) נדפס באופסט חמד, ירושלים. מהדורה מיוחדת לציון מלאת חמישים שנה להסתלקות רבינו מרן זצ"ל בהוצאת מוסד הרב קוק והמשרד לעניני

4. בהוצאת מוסד הרב קוק והאגודה להוצאת ספרי הראי"ה קוק ז"ל. נדפס בדפוס סיון ירושלים.

5. בעמ' שאחרי שער הספר נכתב שזוהי מהדורתו השניה של הספר, אך כמוכן לא הובאה בחשבון מהדורת תר"פ.

6. בדפוס מ. גרינברג, ת"א.

דתות. הספר הוא צלום מהד' תשכ"ג מלבד עמוד התוכן שהוא צלום מהד' תש"י כמו בהדפסה השביעית.

ב. אגרות הראי"ה

בשנת תרפ"ג הו"ל הרצי"קבוצת מכתבים (תרס"ח-תר"פ) בשם "אגרות ראייה". ספר זה הוא יסודו של ספר אגרות הראייה שי"ל אח"כ בג' כרכים: כרך א - ירושלים תש"ג. כרך ב - ירושלים תש"ו. כרך ג - ירושלים תשכ"ה. וכרך ד - ירושלים תשמ"ד אך לשנות כתיבת אגרותיו לא הגיעו במהד' תרפ"ג.

אגרת י"א לא נדפסה במהדורת האגרות השניה ונדפסה לאחר מכן במאמרי הראייה עמ' 510-507. אגרות: ס"ח, ע"ד לא נדפסו באגרות מהדו"ב, לאחרונה נדפסו בס' אוצרות הראייה (עמ' 834-820) בהשמטת מספרן. משום מה נדפסה שם גם אג' סט במהדורת תרפ"ג שנדפסה במהדורה ב' בכרך ג אג' תשמ"א. כמו"כ נוספו בסוף הספר (עמ' 360-333) כתבי תעמולה של תנועת דגל ירושלים שנדפסו בלונדון תרע"ט בחוב' בשם "קובץ המכריז", שנדפסו כ"א לפי תאריכה במהדו"ב. להלן הקדמת הרצי"ק קוק זצ"ל לספר שאינה במהדו"ב:

למלוי צורך ודרישה של רבים הוצאתי בזה, מתוך אוצר אגרות הקדש של מרן אבא הרב שליט"א, העתידות עוד לצאת לאור בע"ה בשלמותן, את קברצת המכתבים האלה, שהם ביחוד מפיצי אור ומברדי רך בתורה ועבודת ה' בהלכה ואגדה, בספרות ובמעשה, בחיי היחיד וחיי הציבור, בשאלות עיני הכלל העומדים על הפרק ובהתייחסות והערכה של המפלגות, הזרמים, ההצדדים השונים, בבנין בית ישראל ותחייתו על אדמת קדשו.

דברים פריטים, שהיו באגרות האלה, נשמטו כמעט בכל מקום - מלבד במקומות אחדים, שנשארו בהמשך עם הענינים הכלליים שבהן - וכן גם נשמטו שמות מקבלי המכתבים, מלבד באותם הערוכים לרבים וקבוצים. לעומת-זה לא נשמטו מתוך אגרות אחרות דברי-תורה בגופי הלכות, בבירוריהם ופלפוליהם; אע"פ שבשלשה ארבעה מהן הם רבים בכמותם על הדברים הדנים בהן בענינים כלליים, של רעות ואמונות מוסר ועבודה וחיי הכלל.

צבי יהודה הכהן קוק.

ג. עולת ראייה

בסדור עולת ראייה (כרך ב עמ' קכ"ח-קכ"ט) נדפסו דברי הרב על תפילת "קדושה": "נעריצך ונקדישך כסוד שיח שרפי קודש, המקדישים שמך בקודש". דברי הרב אלו נדפסו מתוך הסכמתו לסדור "ברכת אבות" עם פרוש "שפתי כהן" מאת הרב ברוך כהנא, ירושלים תרפ"ט. להלן נוסח המכתב כפי שנדפס שם בהדגשת החלקים שאינם בעולת ראייה, ובתוספת שינויים והוספות מהכת"י, שצילומו נמצא בידי, בתוך סוגריים מרובעות.

כ' ידי"ג הרב... (הגאון הדרשן) המצוין, מו"ה ברוך כהנא שליט"א והפיע לעיני אור נגהות, בקונטרסיו היקרים בפירושו על סדר התפילה, אשר קרא שמו "שפתי כהן" ראיתי בהם דברים יקרים המעוררים את המחשבה ואת הרגש הקדוש, ומרחיבים את המשכיות אשר באוצרות הקודש, הגנוזים באמרי קדש, אשר לתפלותינו.

תחזקנה ידי, ופיץ אורו על פני תבל רבה, ורבים יתבסמו מריח בשמיו וזכות הרבים תהי' תלוי' בו.

ולחבת דברי(קדשו, אעיר, במה שכתב (לפרש) בסדר הקדושה, נקדש את שמך בעולם כשם שמקדישים אותו בשמי מרום, שהכונה היא שהמלאכים מקדישים אותו בעצמו כביכול, ואנו מקדישים רק את שמו, דהיינו פעולותיו, הנעלמות מאתנו. הרעיון בעצמו הוא יפה, אבל הלשון כשם שמקדישים אותו, הלא הוא מוסב על התיבה שמך⁷ שקדמה, ונמצא שגם בשמי מרום מקדישים את שמו יתברך. והיינו ממש כלשון קדושת מוסף דשבת וי"ט, כסוד שיח שרפי קדוש המקדישים שמך בקדש והטעם שמתחילין במוסף (לומר) נקדישך ונעריצך יש לומר מאחר שאנו אומרים כסוד שיח שרפי קדוש הכונה היא אל מגמת הקדושה בפנימיותה שהיא הסוד של השיח הקדוש הזה, שאע"פ שאין שום מלאך ושרף יכול להקדיש את עצמותו ית' משום דלית מחשבה תפיסא בי' כלל, מ"מ הסוד הפנימי של הקידוש של השם הוא הערצת העצם אלא⁸ שאינו מושג לנו ואין אפשר לשום נברא להגותו אפילו במחשבה מרוב העלמו ומ"מ הרצון הפנימי הוא קשור בקדושת העצם, אילו הי' (היה) זה אפשר, יש מאמר שמביאים דרשני הקבלה, קב"ה⁹ אע"ג דלית מחשבה תפיסא בי' (ביה), אבלרעותא דליבא איהו תפיס, והכונה היא שהסוד הפנימי של התפין וההשתוקקות של הקדושה הוא עולה עד העצם, אלא שלא בכל זמן אפשר לבטא חפץ נערץ כזה, אפילו בצורה נעלמת, והוכשרה לזה שעת המוסף בימים המקודשים של שבתות וימים טובים, ובימי החול אין אומרים אלא כפי המדרגה הנגלית שהיא קדושת השם, וגם בשויו"ט מקדימים בשחרית את המדה הנגלית, כדי להתכשר על ידה לבא למדרגה הפנימית, שהוא הסוד של השיח, כלומר השיח בעצמו בגילוי הוא קידוש השם, המקדישים שמך בקדוש, והסוד שלו הוא קידוש העצם, נעריצך ונקדישך, ועי' בסידור הגר"א שכתב שם דקדושת כתר, היא למעלה מעוה"ז, אלא ע"י שאנו אומרים קדושת נעריצך מעוררים למעלה קדושת כתר יתנו לך, והיינו שקדושת כתר הוא עצם הסוד של השיח ואנחנו שנקדישו יתברך כסוד שיח בכ"ף הרמיון. מפני שאין עוה"ז מוכשר לגילוי עצם הסוד רק עי"ז שאנו מקדישים אותו יתברך שמו, כסוד

7. במקום זה באה במוסגר הערת הרב המחבר: "שיח הוא בלי כונה ובהסח הדעת, והשרפים מקדישים את שמו כאלו הוא נפלט מהם בלי כונה ובהסח הדעת, כי גם השרפי קודש אינם יכולים להקדישו בכונת הדעת, כי גם במלאכיו ישים תהלה, ואם היו תפצים להכין עצמם ולהקדישו בכונה לא היו יכולים, ורק שלא במתכוין ובהסח הדעת יוצא הקדושה מפייהם."

8. בעולת ראי"ה מהדורת ירושלים תש"ט: אל. ובמהדורת מוסד הרב קוק: אף

9. שם דקב"ה.

השיח בכ"ף הרמיון, מתפשטת למעלה וכן יתגלה לע"ל עצם קדושת הסוד, שזהו ענין קדושת כתר יתנו לך.

והנני בזה חותם בכל חותמי ברכות, ירצה השי"ת פועל ידיו וימצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם בעבודתו הקדושה בבאור סדרי התפילות עבודתן של ישראל, הנובעת מקדושת האבות, והקשורה בקדושת עבודת הקודש, (ב) בית מקדשנו ותפארתנו שיבנה במהרה בימנו, וצור ישראל יושיענו וישיב לנו ששון ישעו ונוכה לעבוד עבודת הקודש בבית נכון ונשא בכ"א, כנה"י ונפש ידי"ע חותם בכל חותמי ברכות שבמקדש ושבמדינה באה"ר

אברהם יצחק הכהן קוק

(המשך יבוא בעזה"י)